

Heidebeheer en de Subsidieregeling Natuurbeheer

Harrie Weersink

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit financiert heidebeheer via de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000. De uitvoering van de subsidieregeling leidt in de praktijk tot knelpunten, maar verbetering is goed mogelijk.

Basispakket Heide

Fysieke eisen:

Minimaal 30% bedekt met Struikhei, Dophei, Kraaihei, Vossebes, Rode of Blauwe bosbes
Maximaal 20% water en 25% bos

Beheervorschriften:

Regulier beheer ten behoeve van de instandhouding van heide

Bijdrage 2005: € 42,11/ha/jaar

Pluspakket soortenrijke Heide

Fysieke eisen:

Minimaal 20% bedekt met Struikhei, Dophei of Kraaihei
Maximaal 20% water en 20% bos

Beheervorschriften:

Op 50% vergrassing bestrijden door begrazing of op 10% van de vergraste plekken plaggen

Kwaliteitseisen:

5 florasoorten of 11 flora- en faunasoorten van concrete lijsten (zie tekst Subsidieregeling)

Bijdrage 2005: € 79,72/ha/jaar

De Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 (SN) financiert via doelpakketten. Doelpakketten geven een beschrijving van een natuurkwaliteit met een daarbij horende beheervergoeding. In de doelpakketten zijn twee lagen te onderscheiden. De basispakketten bevatten alleen een fysieke beschrijving (bij heide: minimumpercentage bedekking met heide, maximumpercentage bedekking met bos en water). De pluspakketten stellen daarnaast kwaliteitseisen in de vorm van soortenlijsten. Om voor zo'n pluspakket in aanmerking te komen moet een aantal soorten van de lijst aanwezig zijn. Beheervorschriften kunnen deel uitmaken van pakketten. Om subsidie voor een pakket aan te kunnen vragen moet het terrein gedurende het hele subsidietijdvak van zes jaar aan alle eisen van het pakket voldoen.

Knelpunten

Na ruim vijf jaar uitvoering van de SN is in de praktijk een aantal knelpunten te constateren, die consequenties kunnen hebben voor de kwaliteit van de terreinen.

In de Urkhovense Zeggen (nabij Eindhoven) is een zo kleinschalig mozaïek van natte heide, nat heischraal grasland, blauwgrasland met overgangen naar dotterbloemgrasland en rietvegetaties aanwezig, dat ze nauwelijks in de Subsidieregeling Natuurbeheer zijn in te passen (foto: André Jansen).

• De doelpakketten zijn te star

In de basispakketten worden harde grenzen gehanteerd in bedekkingpercentages. Indien een terrein niet voldoet aan deze eisen, valt het buiten de pakketten. Terreinen met een fijnmazig mozaïek in vegetatietypen worden hiervan de dupe. Inmiddels is een aantal wijzigingen in de pakketten aangebracht die de ergste nood lenigen. Er is echter nog veel te winnen.

• De doelpakketten lokken nivellering uit

Bij een te groot aantal doelpakketten wordt de SN beleidsmatig onbeheersbaar. Daarom is het aantal doelpakketten beperkt. Heide is ondergebracht in één basispakket heide en één pluspakket soortenrijke heide (tabel 1).

Tabel 1. Doelpakketten Heide van Subsidieregeling Natuurbeheer, zoals deze waarschijnlijk voorzien zijn per 1 oktober 2005 in te zullen gaan na publicatie in de Staatscourant.

Beheervergoeding en plagkosten

Plagkosten per hectare

€ 15.000 - € 20.000

incl. afvoer en verwerking plagsel

Bij plagcyclus van 25 jaar

SN basisbijdrage over 25 jaar

€ 1.050 (5 à 7%)

SN plusbijdrage over 25 jaar

€ 1.993 (10 à 13%)

Tabel 2. Plagkosten in relatie tot beheervergoeding Subsidieregeling Natuurbeheer

Bij de Leemputten van Staverden is er een mozaïek van natte heide, nat heischraal grasland, blauwgrasland en een aantal vennen met een verschillende mate van buffering. Op enkele hectaren komen alle typen en hun overgangen voor. In dit gebied zijn veel Rode Lijstsoorten en een enorm complex beheer, die in de Subsidieregeling Natuurbeheer in één pakket gepropt worden (foto: André Jansen).

In het onderbrengen van de grote verscheidenheid aan heidetypen in een zo beperkt aantal doelpakketten schuilt het risico dat levensgemeenschappen verworden tot doelpakketten, met als gevolg nivellering. Dit wordt versterkt doordat de kwaliteitseisen die in de pluspakketten zijn opgenomen worden uitgedrukt in een minimum aantal soorten per pakket. Wanneer dat minimum wordt gehaald is het pakket gerealiseerd. Meer soorten leidt niet tot extra vergoeding, waardoor de prikkel ontbreekt om een zo hoog mogelijke biodiversiteit te bereiken.

• Beheervergoeding ontoereikend

Het periodiek terugzetten van de successie via plaggen is in het heidebeheer een noodzakelijke beheermaatregel om jonge successiestadia te behouden. De beheersubsidie uit de SN is ontoereikend om een dergelijke maatregel te financieren. De cyclus waarin de maatregel uitgevoerd moet worden is langjariger dan de tijdvakken van zes jaar van de SN. De kosten van plaggen zijn, in relatie tot de beheervergoeding van de SN, zeer hoog. Vooral eigenaren van kleinere heideterreinen krijgen de kosten nooit bij elkaar gespaard. Zelfs de beheerders van grote terreinen komen niet toe aan het financieren van deze maatregelen uit de SN beheervergoeding (tabel 2).

Oplossingen

De signaleerde drie knelpunten kunnen als volgt worden opgelost:

• Brede basispakketten op landschapsniveau

Bij de basispakketten moet niet langer worden uitgegaan van elkaar min of meer uitsluitende pakketten. Brede basispakketten

op landschapsniveau zijn werkbaarder. De verschillende onderdelen van deze pakketten kunnen, naargelang de terreinsituatie en het doel van de beheerder, in verschillende basispakketten worden ondergebracht. Zo zijn zowel in het heide- als in het boslandschap heide, bossen, vennen en open zand te vinden. Aan welk van de pakketten bijvoorbeeld de bossen dienen te worden toegeschreven hangt meer af van het terrein en het beheerdoel dan van een toevallig bedekkingspercentage.

Bij de beschrijving van de pakketten moet bovendien rekening worden gehouden met terreinen die enkel bestaan uit een stuk heide of bos.

• Pluspakketten: vergoeding voor Rode Lijstsoorten

Bij de pluspakketten kunnen soortenlijsten per doelpakket worden vervangen door een vergoeding per Rode Lijstsoort. De vergoeding wordt dus niet langer gekoppeld aan een lijst die de zuiverheid van het natuurdoeltype aangeeft. De vergoeding wordt hoger naarmate er meer bedreigde dieren en planten in het terrein leven.

• Terugzetten van de successie via Effectgerichte Maatregelen

Bijna al het plagwerk dat buiten inrichtingsprojecten plaatsvindt, wordt gefinancierd uit de regeling Effectgerichte Maatregelen in bossen en natuurterreinen (EGM).

Er zijn goede argumenten om het EGM-budget te verhogen en ook het 'reguliere' plagwerk via de EGM te laten lopen:

- EGM blijkt langer nodig dan werd verwacht. Er wordt reeds gesproken over cyclisch EGM-beheer. De grens tussen herstel- en regulier beheer valt steeds meer weg;
- Terugzetten in de successie is een destructieve maatregel. Indien niet goed uitgevoerd, kan het tot onherstelbare schade aan het systeem leiden. Het kennisintensieve Overlevingsplan Bos en Natuur, waar de EGM deel van uitmaakt, biedt meer mogelijkheden om de maatregel op de juiste wijze voor te bereiden en uit te voeren.

Tot besluit

Bij de evaluatie van de regeling, die in 2007 zal plaatsvinden, zullen knelpunten in de regeling hopelijk worden weggenomen. Moge dit artikel daar een zinvolle bijdrage aan leveren.

ir. H.F.M. Weersink

Coöperatie Unie van Bosgroepen u.a.

Postbus 8187

6710 AD Ede

e-mail: h.weersink@bosgroepen.nl